

СОФІЯ ВЕЛИКАНИЧ

ORCID iD: 0000-0003-0896-7171

аспірантка кафедри теорії та історії культури
Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського
(Київ, Україна)
sofia_music@ukr.net

СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ МУЗИЧНОЇ ІКОНОГРАФІЇ В ОЗДОБІ АРХІТЕКТУРНИХ СПОРУД ЛЬВОВА КІНЦЯ ХІХ — ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ

Розглянуто роль соціологічного аспекту дослідження декоративних елементів (скульптурних та металопластикових) в архітектурі Львова кінця ХІХ — початку ХХ століть, що містять музичну тематику. Описано результати пошуку інструментарію вивчення інформативної складової архітектури і її трансформації в проєкції «минуле-сучасне». Обґрунтовано зміст понять «віртуалізація» та «візуалізація» для конкретизації і актуалізації використання обраного наукового ракурсу дослідження музичної іконографії в оздобі архітектурних споруд Львова кінця ХІХ — початку ХХ століть. Спрямовано наукові пошуки у міждисциплінарне русло в межах культурології. Розширено розуміння взаємозв'язку архітектури та її оздоби з історичним періодом, в якому вона виникала, а також з іншими факторами людського існування, які здатні пояснити ті чи інші явища в культурі. З'ясовано специфіку сприйняття архітектурних об'єктів як «свідків» історії, зокрема музичної, а їх оздобу — як результату життя соціуму в конкретний період. Розглянуто музичну іконографію в архітектурній оздобі з позицій втілення тенденцій культури того часу. Надано пріоритетного значення ідеям видатних мислителів щодо актуалізації теми дослідження в контексті соціології архітектури з висвітленням питань архітектурного середовища і його впливу на життя людини. Конкретизовано зміст авторських установок цілеспрямованого вивчення музичної іконографії в оздобі архітектурних споруд Львова кінця ХІХ — початку ХХ століть і підтверджено їх актуальність прикладами реальних віднайдених архітектурних артефактів. Описано результати власного дослідження обраної тематики як учасника соціуму з метою актуалізації обраного наукового вектору в сучасному аспекті. Окреслено перспективи розвитку і трансформації співіснування соціуму і простору. Вказано на необхідність проведення наукових пошуків такого типу саме в контексті культурологічної науки, оскільки інструментарій її дослідження надає змогу ретельно вивчити музичну іконографію в оздобі архітектурних споруд Львова кінця ХІХ — початку ХХ століть.

Ключові слова: архітектура, візуалізація, віртуалізація, соціологія, пам'ять, місто, іконографія.

Постановка проблеми... У процесі вивчення архітектури міського середовища простежується його вплив на самого дослідника та соціум загалом.

Аналізуючи конкретні історичні зразки архітектурного декору, проводяться аналогії із сучасністю і визначаються проблеми, з якими може зіткнутись дослідник сьогодні. Така методологія дослідження є продуктивною, оскільки соціологічний аспект вивчення музичної іконографії в оздобі архітектурних споруд Львова кінця XIX — початку XX століть є беззаперечним і перспективним. Життя сучасної людини тісно переплетене з інформацією та візуалізацією життєвого простору. В умовах тотальної віртуалізації життя і трансляції його в соціальних мережах, навіть людина, котра уникає демонстративності, мимовільно існує в цій реальності і залучається до неї. Проходячись вулицями історичного Львова сьогодні, зустрічаються люди з гаджетами, які фіксують і «постять» у віртуальний світ відретушоване місто. А як же бачили Львів ті, хто жив у ньому століття тому?

Очевидним є факт, що сьогодні Львів великою мірою заангажований туристичним бізнесом. Однак, він існує паралельно з іншим — містом багатой історії, архітектури, поезії, музики і театру. Досить важливим є зв'язок минулого і сучасності, адже актуалізація сьогоденням будь-якої наукової проблематики є саме тим, що цікавить і тим, що необхідно вивчати.

Зацікавлення музичною іконографією в архітектурній оздобі є природнім. Саме тому думки і концепції, залучені до розкриття теми мають розглядатись через призму зображень, пов'язаних з музичним мистецтвом. Ймовірно, вони, як і сучасні фото, є відображенням того світосприйняття, що існувало і являються свідченням подій, які відбувались. Даний факт є потужним поштовхом для реалізації наукового дослідження і тим надзавданням, що спрямовує зусилля на досягнення бажаних результатів. Неперервність є однією із ключових засад розвитку будь-чого, тому необхідно знаходити «ланцюжки», що міцно поєднують з минулим, при тому «дивлячись» у майбутнє. Зв'язок культурної традиції і сьогодення міцніє також і за рахунок наукових пошуків, тому дослідження такої проблематики стає продуктивним саме в контексті культурології як науки, що володіє необхідним інструментарієм вивчення музичної іконографії в оздобі архітектурних споруд Львова кінця XIX — початку

XX століть.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... В умовах сьогодення для науки давно є очевидним факт взаємовпливу середовища (зокрема, архітектури) та людини. Більше того, активно розвиваються галузі, які детально цей вплив вивчають. Соціологія архітектури, хоча й відносно нова наука, проте серед мислителів XX століття користувалась значним успіхом. Також проводяться дослідження в даному контексті і в сфері музики (музикотерапія, «меблева» музика тощо). Вивчаючи музичну іконографію в декорі архітектурних споруд, науковцями культурології надається важливого значення соціологічному аспекту в даному процесі. Зокрема, М. Вілковський (2010), акумулюючи думки Р. Арнхейма, Ж. Бодрійяра, У. Еко, К. Леві-Стросса, Ю. Лотмана, М. Фуко та К. Г. Юнга, осмислив і підсумував зарубіжні праці з соціології архітектури, чим надав змогу з одного «сконцентрованого» джерела виокремити аспекти дослідження музичної іконографії в оздобі архітектурних споруд Львова кінця XIX — початку XX століть. Окрім цього, поглиблюють розуміння ролі соціологічного аспекту у дослідженні архітектурних споруд та їх складових праці П. Вайля (2014), К. Елларда (2016), К. Лінча (1982), В. Прозерського (2013), А. Россі (2015) та інших науковців, де розглядаються проблеми культурної спадщини міста.

Метою дослідження є осмислення соціологічного аспекту дослідження музичної іконографії в оздобі архітектурних споруд Львова кінця XIX — початку XX століть з виявленням ознак взаємовпливу соціуму і архітектурних споруд.

Завдання дослідження:

- 1) окреслити роль соціологічного аспекту в оздобі архітектурних споруд;
- 2) проаналізувати інформативну складову архітектури і її трансформації в проекції «минуле-сучасне»;
- 3) застосувати наукові інструменти соціології архітектури для дослідження музичної іконографії в оздобі споруд у Львові в період кінця XIX — початку XX століть.

Виклад основного матеріалу дослідження... Дослідження музичної

іконографії в архітектурі пов'язане з музичною історією, де соціологічний аспект повинен бути невід'ємною його складовою. В даному ракурсі знаходиться безліч авторитетних думок, які підтверджують необхідність поглиблювати розуміння цього аспекту на прикладі конкретних мистецьких зразків. У деяких випадках архітектура і її складові дають можливість відкривати нове знання і саме культурологічна наука володіє інструментарієм для вирішення завдань такого типу. Взнявши архітектурні пам'ятки за основу дослідження, як безпосередніх свідків культурно-історичного періоду, що здатні нести в собі інформацію, отримуємо підтвердження продуктивності такого сприйняття архітектури, яке, за висловом М. Гоголя, є літописом світу, адже: «... вона говорить тоді, коли вже мовчать і пісні і перекази і коли вже ніщо не говорить про загиблий народ. Хай же вона, хоч уривками, являється серед наших міст у такому вигляді, в якому вона була при віджилому вже народові, щоби при погляді на неї осінила нас думка про минуле його життя і занурила б нас у його побут, у його звички й міру розуміння...» (Жулинський, 2012, с. 293).

Отже, озброївшись розумінням актуальності та продуктивності наукових пошуків в даному руслі відшукається соціологічний аспект у конкретному середовищі в конкретному культурно-історичному періоді.

В усі часи людина намагалась візуалізувати не лише те, що знаходилося у безпосередній близькості до неї, а й те, що відчувала, до чого прагнула, що було духовно чи естетично близьким. Візуалізація є соціальним фактом, свідченням життя суспільства в ту чи іншу епоху. Більше того, візуалізація це не те, що ми можемо бачити фізично, а те, що дозволено нам бачити і, навіть те, що нас змушують бачити (Батаєва, 2013). Дані судження підтверджують думку, що наявність музичних «ікон» на будинках Львова не тільки свідчать про стиль життя містян, події, які могли відбуватись, а й відображають певні культурні традиції періоду в історії міста.

У роботі К. Лінча «Образ міста» (1982) осмислюється тема візуальності. Автору належить ідея образодатності (*imageability*) середовища. Це означає, що якийсь об'єкт (зокрема архітектурний) може викликати народження образу в

кожному, хто його споглядає. Важливим є те, що це стосується не лише об'єкту в цілому, а й окремих його складових: форми, кольору, елементів (Линч, 1982).

Відповідно до цієї концепції, залишається не визначеним:

- які ж образи викликали зразки музичної іконографії в оздобі архітектури Львова в свою епоху, а які зараз?

- що на це впливає і наскільки зроблені висновки піддаються узагальненню?

У процесі пошуку відповідей на ці питання слід зазначити, що кожен, хто споглядає може творити свій образ, ставить під сумнів можливість уніфікації наукових висновків. Соціологічний аспект, в даному випадку, показує наскільки складним є процес культурологічного дослідження з позиції «читання» іконографії в архітектурі і який культурний контекст повинен формувати основу для наукових висновків. З іншого боку, варто обміркувати ще й те, чи народжується образ в той момент, коли споглядання носить формальний характер?! Це запитання апріорі виникає у процесі аналізу музичної іконографії в скульптурному декорі споруд міста Львова. Якщо на це риторичне запитання відповідати ствердно, одразу виникає наступне: чи впливає на образ, що виник, ситуація, в якій це відбулось? Безцільна прогулянка містом чи екскурсія з метою огляду архітектурних пам'яток, теоретично підкована свідомість чи «*tabula rasa*» в сфері історії та культури — ці, а також безліч інших факторів здатні кардинально змінювати сприйняття людини. Саме тому, ретельне дослідження таких артефактів вимагає конкретних методологічних установок для досягнення дійсних наукових результатів.

Львів був і є полінаціональним містом. Це прослідковується в культурі загалом і в архітектурі, зокрема. У зв'язку з цим, неминучими були інтегративні процеси в мистецтві. У період кінця XIX — початку XX століть найбільш тісно переплітались українські та польські риси, проте, окрім них, яскраво себе проявляли також австрійські, єврейські, чеські та вірменські. Варто наголосити, що при культурній строкатості, місто (зокрема, архітектура) виглядає абсолютно органічно та цілісно. Мавританські мотиви в декорванні фасадів будинків

«живуть» паралельно з чіткими лініями класичних колон і, при цьому, не дисонують між собою. Однак, в умовах сучасного будівництва гармонія часто втрачається, а значення архітектурного «обличчя» міста нівелюється.

На противагу варто згадати старовинний Кам'янець-Подільський, який демонструє гармонію співіснування минулого і сучасного. Новобудови складно відрізнити від старовинних реставрованих будинків. Приватні будинки, яких немало в історичній частині міста «стильно» вписані в його контекст. Свідомість містян чи законодавчі норми, які обмежують дизайнерські рішення — у будь-якому випадку такий підхід свідчить про розуміння важливості того, що варто зберігати незмінним. В багатьох містах за кордоном існують чіткі будівельні норми, згідно з якими фасади повинні виглядати веселими і наповненими життям. Наприклад, в Стокгольмі, Амстердамі та Мельбурні не дозволяється просто збудувати споруду, яка б своїм зовнішнім виглядом дисонувала з навколишньою атмосферою міста (Еллард, 2016).

Львів, як місто із давньою історією мав би також заслуговувати на важливість збереження ідейної цілісності та пошуку тих факторів, які дозволяють йому бути старовинним, і, при цьому, сучасним містом. Це простежується на прикладі музичної іконографії в оздобі архітектурних споруд Львова періоду кінця XIX — початку XX століть.

При розгляді соціологічного аспекту дослідження архітектури, доцільно враховувати її роль в житті людей означеного періоду, а також наявність власної художньо-естетичної позиції. В. Прозерський пише про те, що XX століття і естетика модерну є тим часом, коли архітектурне мистецтво виходить за свої рамки і входить в життя людини не лише в ужитковому, а й в більш широкому розумінні (2013). Тобто, стиль в архітектурі розумівся як стиль життя, був його індикатором. XX століття загалом мало інтегруючий характер, тому можна сміливо заявляти, що оздоблення архітектурних споруд у великій мірі виявляє стиль життя соціуму, його пріоритети, смаки та вподобання.

Звісно, як архітектура, так і музика можуть носити ужитковий характер і існувати в побутовому дискурсі, але навіть тоді вони виконують свою важливу

функцію — впливають на тих, хто їх сприймає. Той емоційний посыл, що несе в собі мистецький продукт, може бути зчитаним або ні. Проте, він проникає в нас, оминаючи наші бажання. Проживаючи у великому місті, наповненому неймовірної краси архітектурними пам'ятками, людина перестає звертати на них увагу, аналізувати, роздивлятися докладно. Вони стають апріорними, однак їх «мовчазний» вплив на формування особистості є беззаперечним. Зрозуміти це можливо лише змінюючи місце проживання на більш провінційне чи просто менш багате на архітектурні шедеври. Однотипна промислова архітектура впливає на відчуття комфорту і на наповненість життя. Однак, таке відчуття можливе лише за умови порівняння з однотипною промисловою архітектурою інших міст.

Аналогічно, якісна музика, яка звучить фоново і люди її відчують не тому, що хочуть, а тому, що знаходяться в середовищі і є учасниками співбуття. Вона не викликає особливого відголоску у свідомості, її сприймають фізично без фокусування думки на ній. Проте, якщо, наприклад, звучить відвертий кітч, він нав'язується свідомості і викликає цілком конкретні думки та емоції. Аналогічно відбувається сприйняття архітектури, тобто милування архітектурними шедеврами відверто «відштовхується» естетично недоречними новобудовами.

Психологія людського сприйняття проявляється у процесі осмислення соціологічного аспекту дослідження музичної іконографії в оздобі архітектурних споруд Львова кінця XIX — початку XX століть. Наявність декоративних елементів на архітектурних об'єктах явно націлена на візуальність, на сприйняття краси без вербальних дефініцій, проте ті, на кого це направлено сприймають образ цілісно, не відокремлюючи елементи або ж взагалі мимоходом. Порівнюючи архітектуру і масову комунікацію, архітектурний дискурс не потребує надмірної зосередженості і сприймається так, як зазвичай сприймаються фільми, телевізійні програми, розважальна література, тобто сприймається так, як ніколи не сприймається мистецтво, яке передбачає емоційне захоплення, без якого неможливим є розуміння авторського задуму (Еко, 1998).

У контексті дискурсу «минуле-сучасне» видається ще одна позиція показовою. Сьогоднішня іконографія (не обов'язково тільки музична) є доволі агресивною. Її можна спостерігати на рекламі чи банерах, які «не дозволяють себе не побачити». Така іконографія не простежується в сучасних архітектурних формах. Проте, «живучи поруч», вона проявляється в інших візуальних формах (рекламі, вивісках тощо). Чому люди реагують і зупиняються, щоб сфотографувати паперовий музичний ансамбль у вітрині магазину і абсолютно спокійно проходять повз прекрасних маленьких путі з музичними інструментами в руках?! Ймовірно, права не лише в швидкому темпі життя. Можливо, це відбувається тому, що той тип декорування, який був притаманний для минулих епох, не мав маркетингових цілей і не ставив за мету привернення на себе уваги. Його послання не було сформульоване компаніями по розробці реклами. Він був, в якомусь сенсі, значно прозаїчнішим — він був частиною життя. Естетика, краса, художній смак — ось категорії, які були важливими. Більше того, іконографія минулого була не такою однозначною як сьогодні: заглиблюючись в аналіз віднайдених зразків простежується цінність, і при тому, складність інтерпретації. Справа тут не лише у часовій віддаленості, а й в меті, яку несла іконографія минулого за собою у період її створення.

Підтверджує цю думку яскравий культуролог і мистецтвознавець П. Вайль, який в книзі «Геній місця» пише про те, що важливе — незмінне і вічне, а решта — лише антураж, який міняється разом зі зміною поколінь. Так і безсмертні шедеври і їх творці — і нині є цікавими і отримують сучасні прочитання, наповнюючись все новим змістом. Аналогічно і міста, оновлюючись, зберігають в собі щось неймовірно важливе, ту історичну пам'ять, яка не потребує вербального вислову, а цінна чимось глибшим і тоншим і не таким легким для усвідомлення (2014).

Ще один аспект, на якому варто акцентувати увагу в контексті осмислення соціологічного аспекту дослідження музичної іконографії в оздобі архітектурних споруд Львова кінця ХІХ — початку ХХ століть — це тенденція до віртуалізації життя загалом. Сучасні технології сьогодні дозволяють «відвідати» будь-яку

точку земної кулі, навіть не виходячи з дому. Ця віртуальна реальність дає змогу самовдосконалюватись, працювати, здобувати освіту, сидячи за власним комп'ютером, проте вона не передає тих емоцій, які можна пережити від «спілкування» з живим містом, від перебування в ньому. З цього випливає висновок, що справа не в самих будівлях чи їх вдалому розташуванні, а в тій атмосфері, яку вони творять і в культурно-історичній пам'яті, яку в собі несуть.

К. Еллард у книзі «Середовище проживання» описує цікаві і досить неоднозначні, спостереження. На прикладі власних дітей автор дослідив, що є справді важливим у спогляданні культурних пам'яток — те, що вони виглядають як справжні чи такими справді є. Результат приголомшує. Віртуальна реальність набагато більше цікавить дітей, бо демонструє точно, об'ємно, ніби достовірно. (2016). Даний факт змушує замислитись на тему актуальності досліджень, спрямованих на пошук невідомої раніше історії, оскільки за вимогами часу, можливо, науковцям незабаром доведеться вивчати світ через монітори комп'ютерів.

Важливість «проживання» пам'яток архітектури підтверджує думку А. Россі в книзі «Архітектура міста». Автор запевняє, що теоретичне уявлення про факт міського середовища (мається на увазі будинок, вулиця чи палац) завжди буде відрізнятися від знання того, хто «проживає» цей факт (2015). Тобто, не достатнім є прочитати про те, що у Львові є велика кількість зразків музичної іконографії в оздобі будівель, дізнатися про їх авторів та жанри, до яких вони звертаються. Для повного занурення в контекст необхідно знаходитись поруч, «відвідувати» артефакти і намагатись зрозуміти їх суть, розбираючи на фрагменти всі виявлені аспекти. Далі, формуючи з них загальну картину, «почути» голоси епохи, реалізовані саме в цих, а не інших образах. Тому, в даному випадку, «проживання» та «спілкування» з артефактами є надважливими процесами пізнання.

Віртуалізація, як неминучий етап розвитку суспільства вносить свої як позитивні, так і негативні корективи у спосіб існування людства. У контексті осмислення архітектури простежується необхідність врахування змін і

дослідження традицій. Ж. Бодрійяр висловлював свої застереження і хвилювання відносно сучасних процесів (зокрема, в архітектурі), які формально носять творчий характер, проте все далі віддаляються від реальності. «У віртуальному світі мова вже не йде про архітектуру, котра вміє грати, на зримому чи про символічну форму, яка грає одночасно з вагою, центром тяжіння предметів і втратою цих характеристик. Мова йде про архітектуру, в якій більше нема загадки, яка стала простим оператором зримого, про “екранну” архітектуру, яка замість того, щоб бути “природнім розумом” простору і міста, перетворилась, в якомусь розумінні, в “штучний розум” (я нічого не маю проти штучного розуму, за виключенням того факту, що він в своєму всеохопленому розрахунку претендує на те, щоб поглинути всі інші форми і звести духовний простір до цифрового)» (Бодрійяр, 1999).

У зв'язку з цим зазначимо, що сьогодні існує чимало сучасних зразків музичної іконографії і, хоч вона не несе в собі історії тривалістю зі століття, вона також має право на існування. Вона сприймається людиною, викликає реакцію і забувається. Це щось, що завтра не матиме жодного значення, бо буде замінено іншим, можливо, зовсім протилежним. Саме тому так важливо і цінно «затамувати науковий подих» на тих зразках, які збереглися і готові нам про щось розповісти. Тому це — історія, а не комерція.

У пошуках наукового підтвердження власних спостережень дослідження вивело нас на цікаву галузь — соціологію архітектури. Виявляється, чимало філософів ХХ століття були зацікавлені цією темою і висловлювали свої оригінальні думки. Серед них Р. Арнхейм, Ж. Бодрійяр, У. Еко, К. Леві-Стросс, Ю. Лотман, М. Фуко, К. Г. Юнг та багато інших. Опрацьовуючи роботу М. Вілковського (2010), наштовхуємось на безліч конструктивних думок, які розширюють розуміння проблематики, цінної для дослідження музичної іконографії в оздобі архітектури. У вступі до книги автор висловлює актуальну думку про те, що архітектурні будівлі це не лише об'єкти захисту та укриття, а й засіб комунікації в суспільстві, особливо між різними поколіннями. Така ж думка простежується в роботі У. Еко «Відсутня структура: Введення в семіологію», де

науковець пише про «функціональну» денотацію і «символічну» коннотацію архітектури. Перша функція з плином часу може переходити в другу і навпаки. Автор виділяє шість типів такої взаємодії, серед яких актуальними є три:

перший тип — коли первісні функції втрачають зміст, а вторинні — зберігаються;

другий тип — коли первинні функції не цілком зрозумілі з самого початку, а вторинні — виражені не чітко і можуть змінюватись;

третій тип — коли первісні функції зберігаються, а вторинні нівелюються (Еко, 1998).

Прикладом першого типу такої взаємодії є будівля по вул. Гнатюка 20-22, яка первісно була приміщенням кінотеатру «Вандерленд» (згодом, «Ягелонський»), а сьогодні це житловий будинок та міські залізничні каси на першому поверсі. Прикладів саме такого типу було виявлено досить багато. Другий тип констатується у більшості зразків, віднайдених при дослідженні, оскільки через значний відрізок часу не завжди є можливим виявити факти, пов'язані з призначенням будівлі, її власниками та іншими аспектами. Третій тип яскраво демонструють металопластикові конструкції періоду сецесії (балкони, поручні, огорожі), які, маючи явну прикладну функцію, до сьогодні продовжують її виконувати, проте зображення музичних елементів в їх декоруванні вже не сприймаються як ознаки стилю і їхнє символічне значення може бути прочитане лише знавцями. Всі ці типи взаємодії необхідно враховувати при описі конструктивних наукових результатів.

Осмислення соціологічного аспекту дослідження музичної іконографії в оздобі архітектурних споруд Львова кінця XIX — початку XX століть потребує виявлення, що ж було первісним — соціальні зміни, на які реагує мистецтво, зокрема архітектура, чи мистецтво спонукає суспільство на зміни? Відповідь на це запитання знаходить К. Манхейм стверджуючи, що митці швидко реагують на соціальні зміни і реалізують їх у своїй творчості, але все ж соціальні зміни йдуть авангардом (2000). Дана думка ще раз підтверджує факт особливої ваги соціологічного аспекту дослідження музичної іконографії в оздобі архітектурних

споруд Львова кінця XIX — початку XX століть. Судження М. Кастельса підтверджують вірогідність цього положення. Аналізуючи символічне значення постмодерної архітектури в розвитку суспільства, вчений заявляє про те, що форми забудованого середовища є одним із найбільш значимих кодів для прочитання базової структури цінностей, які превалюють в суспільстві (2000). Саме в цьому і простежується первісний задум дослідження музичної іконографії в оздобленні архітектури Львова, оскільки завдяки аналізу базової структури цінностей проявляються нові грані історії, культури і життя відповідного періоду.

Однак, найбільш цінним для осмислення соціологічного аспекту дослідження музичної іконографії в оздобі архітектурних споруд Львова кінця XIX — початку XX століть і виявлення ознак взаємовпливу соціуму і архітектурних споруд є концепція «колективного несвідомого» К. Г. Юнга (2007). Саме ця концепція стала для нього джерелом символічного в мистецтві і втілюється в архетипах. За К. Г. Юнгом, повнота втілення архетипів визначає глибину художнього творіння і міру його художнього впливу. Особливо влучною є думка про те, що звернення до тих образів колективного несвідомого, зміст яких найбільш точно передає дух епохи і утворює художній напрям. Проектуючи дане твердження в осмислення соціологічного аспекту дослідження музичної іконографії в оздобі архітектурних споруд Львова кінця XIX — початку XX століть слід зазначити, що стилі були вторинними, по відношенню до образів (серед яких і музичні символи). Митці, шляхом сприйняття і вираження «колективного несвідомого» створювали стилі, які, в свою чергу, виростали із сукупності образів, близьких і актуальних епосі.

Для прикладу, можемо припустити, що музичний інструмент (наприклад, ліра) означає збірний образ мистецтва і її зображення повинне викликати асоціації, пов'язані з ним. Проте, ця схема працює лише тоді, коли образ настільки зрозумілий для всіх, що не потребує пояснення, адже саме в цьому і полягає суть архетипу — в універсальності образу і недвозначності його трактування. Однак, з плином часу та зміною поколінь однозначність

нівелюється і артефакти минулого починають потребувати розшифрування їх значень. Привернути увагу на віднайдені зразки і спробувати відродити їх через аналіз та інтеграцію в культурний контекст — складає основу культурологічного інструментарію осмислення соціологічного аспекту дослідження музичної іконографії в оздобі архітектурних споруд Львова кінця XIX — початку XX століть і виявлення ознак взаємовпливу соціуму і архітектурних споруд. Вірогідність цього положення підтверджується висловлюванням В. Гюго, яке, хоч і віддалене у часі, однак якнайкраще пояснює роль соціологічного аспекту в дослідженні означеної проблеми: «Найбільші пам'ятники минулого — це не стільки творіння окремої особистості, скільки цілого суспільства; це швидше наслідки творчих зусиль народу, ніж яскравий спалах генія, це осадовий пласт, який залишає після себе нація; нашарування, відкладені віками, гуща, яка залишилась в результаті послідовного випаровування людського суспільства; словом, це свого роду органічна формація. Кожна хвиля часу залишає на пам'ятнику свій намив, кожне покоління — свій шар, кожний індивідуум — свій камінь» (Гюго, 1981, С. 96). Аналогічних поглядів дотримувався і Х. Плеснер, який стверджував, що музика, наука, мова, а також архітектура, є різними засобами, які утворюють самосвідомість, світосприйняття і соціальну позицію. Вона здатна пояснити чому музичні символи на архітектурних пам'ятках уживаються так гармонійно і творці кінця XIX — початку XX століття так активно застосовували їх для створення цілісного образу будівлі, а також атмосфери міста в цілому (2004).

Висновки.

1. Соціологічний аспект дослідження музичної іконографії в оздобі архітектурних споруд Львова кінця XIX — початку XX століть є важливим для культурологічної науки, оскільки надає змогу розширити інструментарій визначення багатовимірних критеріїв і показників означеного феномену, а також виявити ознаки взаємовпливу соціуму й архітектурних споруд.

2. Інформативна функція архітектури є беззаперечною, однак її осмислення потребує великої міри занурення у культурне середовище епохи, в

яку та чи інша споруда створювалась. Музична іконографія, залишена попередніми століттями, є яскравим доказом того, що завдяки її аналізу можна реконструювати історичні факти, які стосуються не лише музичного мистецтва, а й культури загалом.

3. Соціологія архітектури як міждисциплінарна галузь виявила високий потенціал у роботі з артефактами музичної іконографії. Осмислення взаємозв'язку та взаємовпливу архітектурного середовища та соціуму є актуальною дослідницькою установкою без врахування просторово-часових меж.

Перспективи подальших розвідок у вказаному напрямі будуть спрямовані на пошук та аналіз взаємозв'язку музичної іконографії в оздобі архітектурних споруд Львова кінця XIX — початку XX століть з метою поглибленого усвідомлення культурних процесів в певний історичний період.

Список використаної літератури і джерел

1. Батаева, Е., 2013. Видимое общество. Теория и практика социальной визуалистики. Харьков: ФЛП Лысенко И. Б.
2. Бодрийяр, Ж., 1999. Архитектура: правда или радикальность. Экономика. Социология. Менеджмент [online]. Режим доступа: <http://ecsocman.hse.ru/data/2011/09/20/1267451202/Bodriyar.pdf> [дата звернення: 12.05.2020].
3. Вайль, П., 2014. Гений места. Москва: Акт: Cognus.
4. Вилковский, М., 2010. Социология архитектуры. Москва: Фонд Русский авангард.
5. Гурьянов, И., 2015. Городская память как метафора и как область исследований. *Артикульт*, 17(1), сс.13–26.
6. Гюго, В., 1981. Собор Паризької Богоматері. Київ: Вища школа.
7. Жулинський, М. Г., ред. 2012. Зібрання творів у семи томах. Том 7. Микола Гоголь. Київ: Наукова думка.
8. Кастельс, М., 2000. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. Перевод с английского О. Шкаратана. Москва: ГУ ВШЭ.
9. Линч, К., 1982. Образ города. Перевод с английского В. Глазичева. Москва: Стройиздат.
10. Манхейм, К., 2000. Избранное: Социология культуры. Москва: СПб.: Университетская книга.
11. Плеснер, Х., 2004. Ступени органического и человек: Введение в философскую антропологию. Перевод с немецкого. Москва: Российская политическая энциклопедия.
12. Прозерский, В., 2013. От эстетики объекта к эстетике среды. *Вестник Ленинградского университета им. А. Пушкина*, сс.88–96.
13. Росси, А., 2015. Архитектура города. Перевод с итальянского А. Голубцова. Москва: Стрелка.
14. Эко, У., 1998. Отсутствующая структура. Введение в семиологию. Перевод с французского А. Погоняйло и В. Резник. Санкт-Петербург: ТОО ТК «Петрополис».
15. Эллард, К., 2016. Среда обитания. Москва: Альпина Пабlishер.
16. Юнг К.Г., 2007. Структура психики и архетипы. Перевод с немецкого Т. Ребеко. Москва: Академический проект.

References

1. Bataeva, E., 2013. *Vidimoe obshchestvo. Teoriya i praktika sotsial'noi vizualistiki* [Visible society. Theory and practice of social visualism]. Khar'kov: FLP Lysenko I. B.
2. Bodriyar, Zh., 1999. Architecture: truth or radicalism. *Ekonomika. Sotsiologiya. Menedzhment* [online]. Available at: <http://ecsocman.hse.ru/data/2011/09/20/1267451202/Bodriyar.pdf> [accessed: 12 May 2020].
3. Vail', P., 2014. *Genii mesta* [Genius of the place]. Moskva: Act: Corpus.
4. Vilkovskii, M., 2010. *Sotsiologiya arkhitektury* [Sociology of architecture]. Moskva: Fond Russkii avangard.
5. Gur'yanov, I., 2015. Gorodskaya pamyat' kak metafora i kak oblast' issledovaniia [Urban memory as a metaphor and as a field of research]. *Artikul't*, 17(1), pp.13–26.
6. Hiuho, V., 1981. *Sobor Paryzkoii Bohomateri* [Cathedral of Our Lady of Paris]. Kyiv: Vyshcha shkola.
7. Zhulynskiy, M. H. ed., 2012. *Zibrannia tvoriv u semy tomah. Tom 7. Mykola Hohol* [Collection of works in seven volumes. Volume 7. Nikolai Gogol]. Kyiv: Naukova dumka.
8. Kastel's, M., 2000. *Informatsionnaya epokha: ekonomika, obshchestvo i kul'tura* [Information Age: Economy, Society and Culture]. Translated from English by O. Shkaratana. Moskva: GU VShE.
9. Linch, K., 1982. *Obraz goroda* [City image]. Translated from English by V. Glazicheva. Moskva: Stroizdat.
10. Mankheim, K., 2000. *Izbrannoe: Sotsiologiya kul'tury* [Favorites: Sociology of culture]. Moskva: SPb.: Universitetskaya kniga.
11. Plesner, Kh., 2004. *Stupeni organicheskogo i chelovek: Vvedenie v filosofskuyu antropologiyu* [The steps of the organic and man: An introduction to philosophical anthropology]. Translated from German. Moskva: Rossiiskaya politicheskaya entsiklopediya.
12. Prozerskii, V., 2013. Ot estetiki ob'ekta k estetike sredy [From object aesthetics to environment aesthetics]. *Vesnik Leningradskogo universiteta im. A. Pushkina*, pp.88–96.
13. Rossi, A., 2015. *Arkhitektura goroda* [City architecture]. Translated from Italian by A. Golubtsova. Moskva: Strelka.
14. Eko, U., 1998. *Otsutstvuyushchaya struktura. Vvedenie v semiologiyu* [Missing structure. Introduction to semiology]. Translated from French by A. Pogonyailo and V. Reznik. Sankt-Peterburg: TOO TK «Petropolis».
15. Ellard, K., 2016. *Sreda obitaniya* [Habitat]. Moskva: Al'pina Publisher.
16. Yung K.G., 2007. *Struktura psikhiki i arkhetypy* [Psychic structure and archetypes]. Translated from German by T. Rebeko. Moskva: Akademicheskii proekt.

SOFIA VELYKANYCH

ORCID iD: 0000-0003-0896-7171

Postgraduate Student at the Department of Theory and History of Culture
at the P.I. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine

(Kyiv, Ukraine)

sofia_music@ukr.net

**SOCIOLOGICAL COMPONENT IN THE STUDY OF MUSICAL
ICONOGRAPHY APPLIED TO DECORATE THE ARCHITECTURAL
BUILDINGS IN LVIV IN THE LATE 19TH — EARLY 20TH CENTURIES**

The role of the sociological component in the analysis of decorative elements (sculptural and metal-plastic) in the architecture of Lviv of the late 19th - early 20th centuries, which contain musical themes, is distinguished. In order to carry out this research, first of all, productive tools were involved to achieve the tracing objectives. The scientific perspective "past-present" is chosen to expand the understanding of the relationship of architecture and its decoration with the historical period in

which it arose, as well as with other factors of human existence that can explain certain phenomena in culture. Thus, the study integrates the concepts of virtualization and visualization that specify and update the use of the selected scientific perspective. In the context of scientific research in this direction, architectural objects are perceived as "witnesses" of history, in particular music, and their decoration — as a result of society in a particular period. Scientific research is directed in an interdisciplinary direction and realized within culturology as a science that has an organic nature of knowledge. Musical iconography is considered in terms of the embodiment of cultural trends of the time. The article involves relevant conclusions of prominent thinkers in the context of the sociology of architecture, as well as modern works on the architectural environment and its impact on human life. These installations are specified by examples of real found architectural artifacts. Own observations in the context of the topic of both the researcher and the participant of society were highlighted in order to update the selected scientific vector in a modern way. The prospect for the development of coexistence of society and the space in which it exists were outlined. It was indicated the necessity of scientific research of this type in the context of culturological science, such it can have competence in work with similar material, and also can integrate in research of a wide range of facts of interdisciplinary character.

Key words: *architecture, visualization, virtualization, sociology, memory, city, iconography.*

Стаття надійшла до редакції 05.01.2021